

10. Оносова І.А. Проблеми експорту зерна в контексті недосконалості сучасної інфраструктури зернового ринку України / І.А. Оносова // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. - Мелітополь: ТДАТУ, 2013. - Вип. 13. Т.1. - С. 190.
11. Остапчук Ю.М. Статистичний бюлетень: Сільське господарство України 2008 / Ю. М. Остапчук // Державна служба статистики України. – 2009. – С. 145.
12. Прокопенко О.М. Статистичний бюлетень: Збирання врожаю сільськогосподарських культур та проведення інших польових робіт, станом на 1 листопада 2013 року / О.М. Прокопенко // Державна служба статистики України. – 2013. – С. 6.
13. Центр транспортних стратегій: Мільярд на зерновозы: что сдерживает амбиции Украины на рынке экспорта зерна [Электронный ресурс] / Катерина Гребеник // Статті. - 29 мая 2013. - Режим доступа.: http://cfts.org.ua/articles/milliard_na_zernovozy_chno_sderzhivaet_ambitsii_ukrainy_na_rynke_eksporta_zerna_381
14. Хранение и переработка зерна: Состояние и перспективы системы хранения зерна в Украине [Электронный ресурс] / Р.С. Рыбчинский // Избранные статьи. - 01.02.2012. - Режим доступа.: http://hipzmag.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=195:195&Itemid=15
15. AGROTIME: Экспорт зерновых. Які перепони слід подолати? [Электронный ресурс] / Михайло Мельник, Павло Пластовець // АгроМаркет. - липень, 2013 року. - Режим доступа.: <http://www.agrotimes.net/eksport-zernovih-yak-pereponi-sld-podolati.html>
16. AMIS Statistics: UKRAINE - Maize at a glance, UKRAINE - Wheat (Total) at a glance [Электронный ресурс] // Market Summary – Режим доступа.: <http://statistics.amis-outlook.org/data/index.html#>
17. AMIS Statistics: WORLD - TOTAL CEREALS at a glance, WORLD - Maize at a glance, WORLD - Wheat at a glance [Электронный ресурс] // Market Summary – Режим доступа.: <http://statistics.amis-outlook.org/data/index.html#>
18. European Business Association: Перетворення сільського господарства України на рушійну силу економічного зростання [Электронный ресурс] / Михайло Мельник, Павло Пластовець // Стратегія розвитку сектору зернових та олійних культур. - 23.01.2012. - Режим доступа.: http://www.eba.com.ua/sites/default/files/files/comm_files/grain/EBA_Grain_Strategy_230112.pdf
19. World DataBank : Global Economic Monitor (GEM) Commodities [Электронный ресурс] // Databases – Режим доступа.: <http://databank.worldbank.org/data/databases.aspx?pagenumber=2>

УДК 504

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Дубель В.М., к.е.н., доцент кафедри РРПС, ДонНУ

Дубель В.М. Особливості еколого-економічного розвитку регіонів України

Роботу присвячено розгляду особливостей еколого-економічного розвитку регіонів України. Перелічені головні чинники, що впливають на особливості еколого-економічного розвитку регіонів. Дана стисла характеристика регіонів України згідно сучасній сітці районування та виявлені головні проблеми і перспективи розвитку соціально-економічних систем різних рівнів на шляху сталого розвитку.

Для кожного регіону України перераховані найбільш перспективні напрямки соціально-економічного розвитку з урахуванням принципів сталого еколого-економічного розвитку.

Виявлено, що проблема напрацювання єдиних підходів до визначення пріоритетних напрямків розвитку окремих соціально-економічних систем з урахуванням регіональних особливостей та інтересів всієї країни є важливою складовою переходу до сталого розвитку як в глобальному, так і в регіональному аспекті. Головні напрямки еколого-економічного розвитку повинні враховувати регіональні особливості та корегуватися відповідно загальносвітовим тенденціям

Ключові слова: еколого-економічний розвиток, сталий розвиток, регіони, рівень екологічного розвитку, природно-ресурсний потенціал, стан навколишнього середовища

Дубель В.М. Особенности эколого-экономического развития регионов Украины

Работа посвящена рассмотрению особенностей эколого-экономического развития регионов Украины. Перечислены главные факторы, влияющие на особенности эколого-экономического развития регионов. Дана краткая характеристика регионов Украины согласно современной сетке районирования, выявлены главные проблемы и перспективы развития социально-экономических систем разных уровней на пути устойчивого развития.

Для каждого региона Украины перечислены наиболее перспективные направления социально-экономического развития с учетом принципов устойчивого эколого-экономического развития.

Выявлено, что проблема выработки единых подходов к определению приоритетных направлений развития отдельных социально-экономических систем с учетом региональных особенностей и интересов всей страны является важной составляющей перехода к устойчивому развитию, как в глобальном, так и в региональном аспекте. Главные направления эколого-экономического развития должны учитывать региональные особенности и корректироваться в соответствии общемировым тенденциям

Ключевые слова: эколого-экономическое развитие, устойчивое развитие, регионы, уровень экологического развития, природно-ресурсный потенциал, состояние окружающей среды.

Dubel V. Features of eco-economic development of regions of Ukraine

Paper is about the characteristics of eco-economic development of Ukraine. Listed the main factors influencing the features of eco-economic development. This brief description of the regions of Ukraine under the present zoning grid and identified key challenges and prospects of socio-economic systems at different levels on the path of sustainable development.

For each region of Ukraine lists the most promising areas of socio-economic development based on the principles of sustainable environmental and economic development.

We found that the problem of developments common approaches to determining the priorities of individual socio-economic systems based on regional characteristics and interests of the whole country is an important component of the transition to sustainable development both globally and in regional terms. The main areas of environmental and economic development must take into account regional differences and corrected in accordance with global trends

Keywords: ecological and economic development, sustainable development, the regions, the level of environmental, natural resource potential and the environment

Врахування регіональних особливостей є актуальним питанням за умови переходу від традиційного техногенного до нового типу соціально-економічної розбудови суспільства, заснованого на принципах сталого розвитку, дотриманні екологічного імперативу.

Проблемам стійкого розвитку країни та окремих її регіонів присвячені праці таких вчених, як І. Олександров, В. Герасимчук, В. Гець, С. Куруленко, Ю. Макогон, Л. Мельник, С. Мочерний, С. Третьяков, Г. Черніченко, М. Хвесик та інших. Разом з тим залишається проблема визначення пріоритетних напрямків розвитку окремих соціально-економічних систем з урахуванням інтересів всієї країни та регіональних особливостей.

Метою роботи є аналіз особливостей еколого-економічного розвитку регіонів України та пропозиція пріоритетних напрямків

сталого розвитку країни з урахуванням специфіки окремих регіонів.

Проблеми переходу окремих соціально-економічних систем до еколого-економічного типу розвитку неминує виникати через наявність регіональних особливостей. Вони обумовлені такими чинниками, як:

- географічне розташування;
- розміри та роль регіону в економіці країни;
- історичні особливості формування території;
- особливості природно-ресурсного потенціалу;
- екологічна ситуація, що склалася під впливом природних процесів та антропогенних факторів;
- демографічна ситуація;
- особливості сучасного розвитку промисловості, сільського господарства, транспортної мережі;
- розвиток невиробничої сфери;
- участь у міжрегіональному та міжнародному поділі праці тощо.

Донецький регіон до складу якого входять Донецька й Луганська області займає провідні місця за економічними показниками серед інших регіонів України. Але розвиток промисловості відбувався без урахування екологічного чинника. Наявність значної кількості підприємств важкої промисловості та добувних галузей призвели до значного дисбалансу в структурі екосистем. Особливості переходу до еколого-економічного розвитку цього регіону пов'язані з необхідністю зменшення негативного впливу промисловості, транспорту, комунальної сфери, сільського господарства на стан навколишнього середовища.

Регіон концентрує на відносно невеликій площі, що складає 8,7% території, 15,7% ВВП України. У регіоні сконцентровано значна частка основних засобів країни, проте ступінь зносу їх становить 60%. Це менше середнього показника по Україні, але значною мірою впливає на негативну динаміку показників соціально-економічного розвитку регіону (табл. 1).

Використання застарілого обладнання призводить до низки негативних наслідків, серед яких головними є наступні:

- споживання додаткової кількості матеріальних ресурсів, енергоносіїв, праці найманих робітників;
- зменшення продуктивності праці;
- зниження конкурентоздатності продукції;
- скорочення обсягів виробництва;
- зменшення прибутку підприємств зі застарілою технікою;
- зниження купівельної спроможності та рівня доходів населення;
- зниження привабливості регіону з боку інвесторів;
- втрата висококваліфікованих робітників у наслідок їх переходу до більш привабливих підприємств;
- скорочення рівня матеріального забезпечення виробничих і соціальних потреб підприємства;
- зростання впливу шкідливих наслідків роботи підприємства на стан навколишнього природного середовища, що неминує призводити до погіршення стану здоров'я населення;
- підвищення травматизму на виробництві та інше.

Таблиця 1

Вартість основних засобів в Україні у 2000-2012 роках [1]

	У фактичних цінах на кінець року, млн. грн.		ступінь зносу, %
	первісна (переоцінена) вартість	залишкова вартість	
2000	828822	466448	43,7
2001	915477	503278	45,0
2002	964814	512235	47,2
2003	1026163	538837	48,0
2004	1141069	587453	49,3
2005	1276201	661565	49,0
2006	1568890	774503	51,5
2007	2047364	993346	52,6
2008	3149627	1251178	61,2
2009	3903714	1597416	60,0
2010	6648861	1731296	74,9
2011	7396952	1780059	75,9
2012	9148017	2135987	76,7

За кількістю інвалідів Донецька область займає перше місце в Україні. На Донецький регіон у 2013 року припадає 14,8% інвалідів України. Значною мірою це пов'язане із високим рівнем травматизму на виробництві – 49,2% від загальної кількості травмованих в Україні. Серед потерпілих на підприємствах Донеччини 64% становлять працівники вугільної галузі. На Донецький регіон припадає 95% смертних випадків на виробництві в Україні. [2] Це зайвий раз є свідченням небезпечних наслідків використання застарілої техніки та технологій. При цьому потрібно звернути увагу на природне середовище – оточуюче середовище людини, від стану якого залежить здоров'я і добробут існуючого та майбутніх поколінь.

На шляху еколого-економічного розвитку Донецький регіон зіштовхнувся із значною кількістю проблем, що накопичилися протягом багатьох десятиліть нещадної експлуатації природно-ресурсного потенціалу. Внаслідок багатовікового інтенсивного втручання суспільства в природні процеси на території Донбасу значною мірою вичерпано природні ресурси, змінено ландшафти, порушено екологічну рівновагу, накопичено відходів як промислового, так побутового характеру. Донбас сьогодні концентрує 2,9 млрд. тонн відходів I–IV класів небезпеки у спеціально відведених місцях або об'єктах на території підприємств, що становить майже 35% загальноукраїнського показника. Разом з тим, відзначається позитивна динаміка показника утворення відходів I–V класів небезпеки на території Донецького регіону. У 2013 році регіон вже не займав першу сходинку печального рейтингу регіонів України за показником утворення відходів (17%). Одним з критеріїв сталого розвитку є мінімізація відходів та їх переробка, тому проблема утилізації відходів ще залишається однією з найгостріших у регіоні. Вирішення цієї проблеми потребує побудови переробних підприємств та полігонів.

За обсягами скидання забруднених вод у природні водні об'єкти у 2013 році Донецька область займала перше місце в Україні. При цьому доля Донецького регіону складала 40% всього обсягу скидання забруднених вод в Україні. Важливим аспектом цієї проблеми є той факт, що регіон відноситься до дефіцитних регіонів стосовно забезпечення водними ресурсами, тому вирішення проблеми очищення поверхневих та ґрунтових вод є доволі гострою. Повторне використання водних ресурсів потребує застосування нових методів очищення, у тому числі біологічних. Перспективним виглядає використання систем замкнутого циклу для вирішення проблем

водопостачання промислових підприємств. На побутовому рівні раціональне використання водних ресурсів стимулюється встановленням лічильників та зростанням плати за використання води і скидання стічних вод.

Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря у Донецькій області становило 1447,9 тис. тонн, що в перерахунку на км² становить 57,1 т. Це більше ніж у 5 разів перевищує середній показник по країні та становить чверть від загального обсягу викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Загальна частка Донбасу становить 33,7% від загальноукраїнського обсягу викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря. Головними забруднювачами залишаються стаціонарні джерела. Зростають обсяги викидів від пересувних джерел забруднення атмосферного повітря. Вкрай потрібно проводити моніторинг основних забруднювачів повітря та через систему інформування суспільства вирішувати кардинальним способом проблему. Одним з напрямків вирішення проблеми забруднення атмосферного повітря у регіоні є реструктуризація господарського комплексу, спрямована на зменшення частки екологічно небезпечних підприємств та зростання частки виробництва наукомісткої продукції з високим змістом доданої вартості. [3]

Серед головних завдань на шляху до сталого розвитку Донецького регіону є подолання демографічної кризи. Від'ємний приріст населення викликає значну кількість проблем, які з часом будуть тільки поглиблюватися. Вже зараз ситуація на ринку праці у регіоні характеризується значним попитом на спеціалістів технічного напрямку та безробіттям серед окремих спеціальностей. Навантаження на працюючу частку населення зростає з кожним роком. В регіоні найвища в країні кількість пенсіонерів – 1 397 тис. осіб в Донецькій області і 752 тис. особи в Луганській, що складає 16% від загальної кількості пенсіонерів країни. [4] У сукупності з наявністю найбільшої в країні частки пільгових категорій населення це викликає значні соціальні проблеми та навантаження на місцеві бюджети. Вирішення цих проблем пов'язане із вирішенням проблеми зростання показника народжуваності, збільшення пенсійного віку, переглядом окремих положень щодо надання пільг окремим категоріям населення. Непопулярні кроки влади повинні бути зрозумілими для населення та призвести до покращення ситуації у соціальній сфері. Окремим пунктом стає питання про пенсійну реформу. Треступеневий принцип пенсійного забезпечення розв'яже проблеми покращення стану найменш захищених верств населення. Але на це потрібен час.

Показник захворюваності населення Донбасу є найвищим у країні. Регіон є сумним лідером захворюваності на СНІД, туберкульоз, хвороби серцево-судинної системи тощо. Зокрема, в регіоні знаходиться кожен четвертий із ВІЛ інфікованих в Україні 131 801 осіб, та 25 720 осіб хворих на СНІД. [5] Захворюваність на активний туберкульоз найвища в Україні також спостерігається в Донецькому регіоні – 18% від загальної кількості хворих. Значною мірою ці проблеми пов'язані із складною екологічною ситуацією в регіоні та способом життя населення. Пропаганда здорового способу життя має відігравати важливу роль на шляху до сталого розвитку регіону та країни в цілому.

Особливості географічного розташування та промислова спеціалізація вплинули на значну інтеграцію регіону в міжнародний поділ праці. Донецький регіон є безперечним лідером за величиною експорту товарів з України – 36%, при цьому в регіон завозиться лише 10% від обсягу українського імпорту товарів. (Рис. 1)

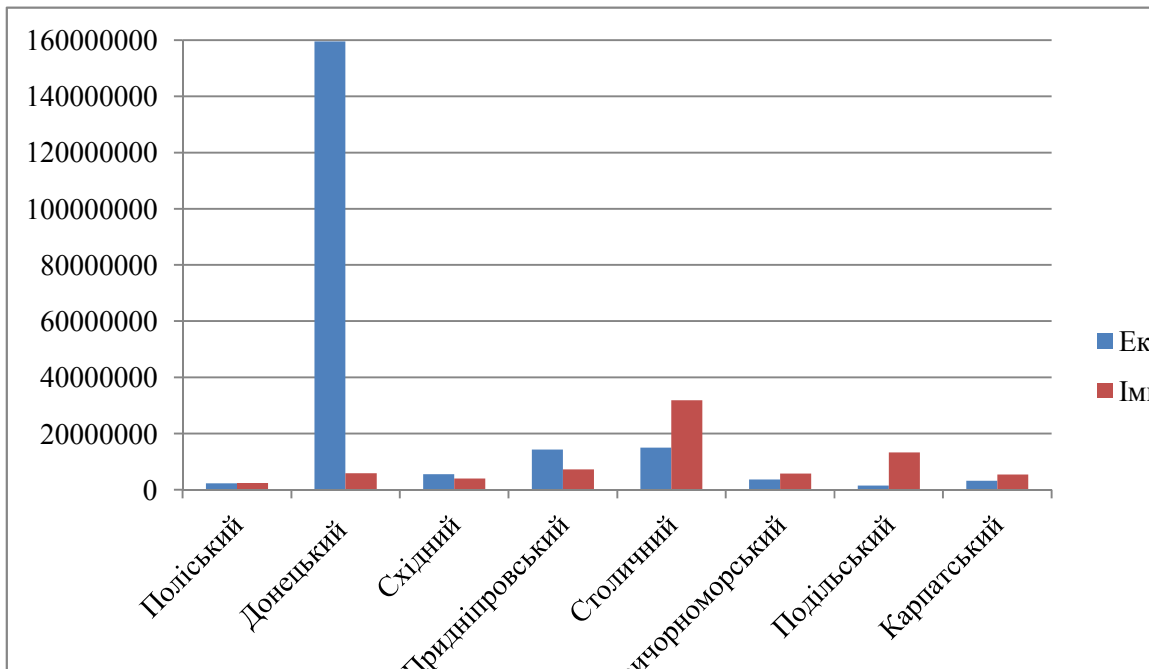

Рис. 1. Експорт, імпорт товарів окремими регіонами України у 2012 р. [1]

Але з урахуванням пріоритетності саме еколого-економічного типу розвитку необхідно вжити заходів щодо суттєвої зміни структури зовнішньоекономічних зв'язків. Домінування сировинної орієнтації експорту з регіону повинно змінитися на продукцію з високою часткою доданої вартості. Насамперед це стосується продукції машинобудівної галузі, хімічної промисловості, легкої та переробної промисловості. Розвиток промисловості регіону повинен відбуватися за інвестиційно-інноваційним сценарієм. Також регіон має значні ресурси для розвитку рекреаційної галузі.

Таким чином, головними орієнтирами на шляху еколого-економічного розвитку Донбасу є наступні:

- технічна і технологічна модернізація виробництва;
- реструктуризація виробництва з урахуванням принципів стійкого розвитку;
- застосування ресурсозберігаючих технологій в усіх сферах господарства;
- вирішення складних демографічних і соціальних проблем;
- перехід до нових технологічних та господарських рішень за умови мінімізації негативних наслідків господарської діяльності для навколишнього природного середовища;
- врахування міжнародного досвіду еколого-економічного розвитку, особливо старопромислових регіонів.

До складу Придніпровського економічного району України входять Дніпропетровська, Запорізька та Кіровоградська області. Район характеризується високим рівнем розвитку чорної та кольорової металургії, електроенергетики, хімічної промисловості, машинобудування, агропромислового комплексу.

До переваг на шляху еколого-економічного розвитку даного регіону можна віднести його відносну збалансованість. У регіоні получили розвиток практично всі галузі промисловості та всі види транспорту, розвинена галузева структура сільського господарства, функціонують всі основні типи електростанцій. Район характеризується розвинутою соціальною сферою.

Серед головних перешкод на шляху сталого еколого-економічного розвитку Придніпровського економічного району України

можна вважати надмірний розвиток важкої промисловості. Недосконалість техніки та технологій роблять розвиток чорної та кольорової металургії, електроенергетики, важкого машинобудування, хімічної промисловості та інших галузей промисловості небезпечними для навколишнього природного середовища та існування суспільства. У районі видобувається найбільший обсяг корисних копалин в Україні, розташовані найбільші металургійні комбінати. Як наслідок цього одразу кілька міст регіону попали до списку найбільш забруднених міст України.

Таблиця 2.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за окремими населеними пунктами у 2012 р. [1]

№	місто	область	кількість викидів, тис. т
1.	Кривий Ріг	Дніпропетровська	353,6
2.	Маріуполь	Донецька	330,4
3.	Зеленодольськ	Дніпропетровська	219,3
4.	Бурштин	Івано-Франківськ	174,7
5.	Дебальцеве	Донецька	172,2
6.	Світлодарське	Донецька	163,5
7.	Комсомольське	Харківська	151,3
8.	Курахово	Донецька	148,4
9.	Луганськ	Луганська	130,5
10.	Щастя	Луганська	124,0

Гостро у Придніпровському районі постала проблеми використання земельних ресурсів через розвиток добувної галузі та затоплення земель внаслідок будівництва водосховищ. Нераціональне використання земель призвело до порушення екологічної рівноваги та негативно відбивається на збереженні біологічного різноманіття.

Ще одним гострим питанням на шляху еколого-економічного розвитку регіону є накопичення значної кількості промислових та побутових відходів. Проблеми рекультиваци земель гостро постала у районі Кривого Рогу, Нікополя, Марганцю.

На території Придніпровського району дається взаки проблема нестачі прісної води. Значна кількість населення, посушливий клімат та наявність крупних підприємств із значної потребою у водних ресурсах стали головними чинниками дефіциту прісної води у регіоні.

Перспективним з точки зору подальшого розвитку енергетики Придніпровського регіону є використання сланцевого газу і метану вугільних пластів. Вітчизняні запаси природного газу виглядають доволі скромно – 1 трлн. м³. Проте, за даними Інституту геологічних наук НАН України, в країні є 12 трлн. м³ шахтного метану і біля 8 трлн. м³ сланцевого газу. [6] За іншими підрахунками, загальні запаси цих видів палива в Україні становлять не менш, ніж 30 трлн. м³. Складаються вони з 11,3 трлн. м³ метану на території Донбасу, 8 трлн. м³ сланцевих пісків Центрального басейну та 3 трлн. м³ на території Поділля і Волині. До того ж, ці данні після досконалого вивчення можуть подвоїтись.[7]

Ефект від використання сланцевих газів лежить не тільки в економічній та політичній площині, а й призведе до значного покращення стану навколишнього природного середовища. Особливо це актуально у Донецькому і Придніпровському регіонах, де склалася вкрай несприятлива екологічна ситуація. Разом з тим існує інша точка зору відносно можливих екологічних наслідків видобутку сланцевого газу в Україні. Безперечним є енергетична залежність українського економіки від Російської Федерації та намагання досягти енергетичної безпеки для країни. Тому велика ймовірність швидкого розвитку видобутку сланцевого газу в Україні.

Крім того, існують суттєві територіальні диспропорції у рівні соціально-економічного розвитку регіону. Негайного втручання потребує ситуація із забрудненням навколишнього середовища в крупних промислових центрах регіону, таких як Кривий Ріг, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Нікополь тощо.

Східний регіон України охоплює Харківську, Полтавську та Сумську області України. У регіоні розташований найбільший центр розвитку машинобудування в Україні – місто Харків. Але останніми роками дуже мало уваги приділялось науково-технічному переозброєнню виробництва. Саме тому особливу небезпеку становить ступінь зносу основних засобів, який у Харківській області перевищує 80%. Перспективи розвитку провідної галузі Східного регіону пов'язані із модернізацією виробництва, науково-технічним співробітництвом із провідними виробниками машинобудівної продукції світу, залученням інвестицій. З урахуванням вимог еколого-економічного розвитку основним напрямком розвитку повинен стати інвестиційно-інноваційних шлях розвитку Східного регіону і його провідної галузі – машинобудування.

Потужне підприємство з виробництва вантажних автомобілів у Кременчуці може не тільки забезпечити потреби всієї України, а й вийти із своєю продукцією на зовнішні ринки. Перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків має хімічна галузь Східного регіону з потужними підприємствами у Харкові, Сумах, Кременчуці, Шостці. В Ізюмі функціонує унікальне підприємство із виробництва оптичних приладів.

Потужний і перспективний агропромисловий комплекс Східного регіону завдяки особливостям географічного розташування має доволі суттєвий спектр галузей. Подальший розвиток АПК регіону пов'язаний із застосуванням сучасних технологій обробки ґрунтів, перспективних матеріалів, науково обґрунтованою сівозмінюю.

Столичний регіон охоплює Київ, Київську і Черкаську області. Найменший регіон в Україні має суттєвий вплив на всі сфери розвитку країни. Не дарма цей регіон має назву Столичний або Центральний. Київ виконую не тільки столичну функцію. Місто є крупним промисловим, фінансовим, транспортним, науковим, культурним, туристичним центром України. Регіон займає перше місце за величиною імпорту товарів (Рис. 1) та перші місця за експортом та імпортом послуг.

Столичний регіон має певні проблеми. Вони пов'язані із наслідками аварії на Чорнобильській атомній станції, забрудненням навколишнього середовища стаціонарними і пересувними джерелами забруднення, нераціональним використанням ресурсів, розвитком транспортної і соціальної інфраструктури тощо. Та не зважаючи на це, регіон має чудові перспективи для розвитку.

Карпатський регіон, до складу якого входять Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська області, має спільний кордон із п'ятьма країнами Європи. Унікальність географічного розташування, значний природно-ресурсний і людський потенціал роблять Карпатський регіон перспективним з точки зору еколого-економічного розвитку. Розвиток традиційних ремесел, лісної промисловості, машинобудування, агропромислового і рекреаційного комплексів – далеко не повний перелік перспективних напрямків розвитку регіону. Особливої уваги заслуговує перспектива прикордонного співробітництва з країнами ЄС, зокрема, створення спільних підприємств і вільних економічних зон, територій пріоритетного розвитку.

Населення Карпатського регіону в значній мірі схильне до трудової міграції. З огляду на цей факт потрібно розглядати і брати до уваги як позитивні, так і негативні наслідки трудової міграції з метою мінімізації останніх.

Поліський регіон охоплює північні області України: Волинську, Рівненську, Житомирську, Чернігівську. Регіон характеризується загальним низьким рівнем соціально-економічного розвитку. Екологічні проблеми регіону пов'язані із наслідками аварії на Чорнобильській атомній станції, нераціональним використанням природно-ресурсного потенціалу, осушенням боліт тощо. Проблема традиційно низького рівня розвитку промисловості регіону можна вирішити шляхом розвитку прикордонного співробітництва і розміщенням на території регіону збиральних підприємств машинобудівної галузі. У короткостроковій перспективі можливо розглянути варіант розміщення на

території Полісся підприємств, що працюють за давальницькими схемами.

Особливу турботу викликає демографічна ситуація у Поліському регіоні. У Чернігівській області спостерігається найменший показник природного приросту в Україні. Головні причини цього явища у низькому рівні соціально-економічного розвитку та наявності крупного центру тяжіння – міста Києва. Молодь виїздить із малих міст і сільської місцевості розташованих поруч із Києвом областей до столиці, де є перспективи знайти роботу та отримати освіту. Вирішення демографічної проблеми Полісся пов'язані із підняттям рівня життя населення, заохоченням молоді до розвитку фермерського господарства.

Подільський регіон, до складу якого входять Вінницька, Тернопільська і Хмельницька області, завжди відрізнявся своєю сільськогосподарською спеціалізацією. Тому й проблеми розвитку регіону суттєво відрізняються від Донецького і Придніпровського регіонів з їх яскраво вираженою промисловою спеціалізацією. У регіоні кращі показники стану навколишнього середовища. Але суттєві проблеми економічного та соціального характеру не дозволяють з оптимізмом дивитися на майбутнє Подільського регіону в контексті сталого розвитку.

Крім слабо розвинутої промисловості і сфери послуг регіон має безліч проблем і в аграрному секторі. Багаторічне необґрунтоване внесення мінеральних добрив та засилля монокультури призвели до негативних наслідків, які проявилися в деградації ґрунтів та зниженні продуктивності сільськогосподарських угідь. Розорювання схилів призвели до розповсюдження ерозійних процесів, вибуття земель із господарського обігу. Необхідна принципово нова схема землеробства з урахуванням сталого розвитку та зберегання плодючості ґрунтів, як головного фактору екологічно безпечного методу ведення господарства.

Перспективними для Подільського регіону напрямками розвитку є науково обґрунтоване використання земельних ресурсів. Значне підвищення ефективності господарської діяльності пов'язане із застосуванням світового досвіду будівництва сучасних переробних підприємств з обробки сільськогосподарської продукції. Проблему сезонної зайнятості населення можна вирішити шляхом розміщення малих підприємств із збирання машинобудівної продукції і розвитком традиційних ремесел. Має певні перспективи модернізація підприємства із виробництва бурякозбиральних комбайнів у Тернополі. Слід пригадати, що це унікальне підприємство забезпечувало потреби всього Радянського Союзу. Одним із напрямків комплексного соціально-економічного розвитку регіону є розвиток малого бізнесу та переробної промисловості.

Причорноморський регіон є найбільшим за територією і чисельністю населення в Україні. До складу регіону входять Одеська, Миколаївська, Херсонська області і Автономна республіка Крим. До пріоритетних напрямків розвитку регіону можна віднести раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, зокрема – рекреаційних ресурсів. Чималим є транзитний потенціал регіону. Розбудова нафтового терміналу біля Одеси та нафтопроводу Одеса-Броди дає перспективи постачання нафти Україну та виконання транзитних функцій. Нажаль, в наш час цей потужний фактор розвитку задіяний дуже слабо.

Суднобудування було галуззю міжнародної спеціалізації Причорноморського регіону. Відновлення галузі також виглядає дуже перспективним з огляду на наявність в країні металу і достатньої кількості робочої сили. Верстатобудування, яке доволі розвинене у Причорноморському регіоні потребує модернізації і диверсифікації. Можливим є варіант науково-технічного співробітництва із провідними світовими виробниками у машинобудівній галузі. Зокрема, у Херсоні знаходиться підприємство із збирання комбайнів, які вкрай потрібні для інтенсифікації сільського господарства України.

Агропромисловий комплекс Причорноморського регіону має розвинену структуру, але потребує модернізації. Виноробство, вирощування ефіроолійних культур, баштанництво, зернове та олійне господарство – ось далеко не повний перелік перспективних напрямків розвитку. Особливого значення розвиток сільського господарства у найбільшому регіоні України набуває з урахуванням світової продовольчої кризи.

Таким чином, проблема напрацювання єдиних підходів до визначення пріоритетних напрямків розвитку окремих соціально-економічних систем з урахуванням регіональних особливостей та інтересів всієї країни є важливою складовою переходу до сталого розвитку як в глобальному, так і в регіональному аспекті. Головні напрямки еколого-економічного розвитку повинні враховувати регіональні особливості та корегуватися відповідно загальносвітовим тенденціям.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Луганские черныбыльцы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lugansk-chernobylci.blogspot.com/2013/11/blog-post_18.html
3. В Донецкой области уровень выброса загрязняющих веществ превышает среднееукраинский почти в восемь раз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.62.ua/news/508827>
4. Об основных показателях работы главного управления Пенсионного фонда Украины в Донецкой области по состоянию на 1 ноября 2013 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://donpfu.gov.ua/index.php/ru/novosti/item/834>
5. Оперативная статистика заболеваний ВИЧ/СПИД в Украине на 01.05.13г [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zdrav-kerch.org/index.php/naseleniyu/spisok/1872-operativnaya-statistika-o-zabolevani-vich-sp-id-v-ukraine-na-01052013g>
6. Александр Пасховер. Мужской разговор // Корреспондент. – 2011. – №35. – С 20-24.
7. Золочевский Н. Украина обогатится новой информацией о своих недрах. // Коммерсант Украина. – 2011 – №43. – С 7.

УДК 339.942:061

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ВПЛИВОМ ЕКОНОМІЧНИХ ФЛУКТУАЦІЙ

Журба І.Є. д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної інформації та країнознавства Хмельницького національного університету (Україна)

Журба І.Є. Особливості трансформації транскордонного співробітництва під впливом економічних флуктуацій

У статті досліджено особливості та закономірності трансформації транскордонного співробітництва під впливом економічних флуктуацій. Автором систематизовано методологічні принципи трансформації складних економічних систем. Визначено наукові засади формування інтегративної складової розвитку транскордонного співробітництва Європейського Союзу. У роботі досліджено основні моделі трансформації економічних систем, визначено природу сучасної моделі функціонування світового господарства та міжнародних економічних відносин. Автором було узгоджено концептуальні положення та принципи сучасної парадигми транскордонного співробітництва, сформульовано характерні ознаки інтеграційних процесів на транскордонному та міжрегіональному рівнях. Дослідник доводить, що дифузійно-втягувальна інтеграція є однією з головних теорій, яка обґрунтовує трансформацію транскордонного співробітництва.

Ключові слова: трансформація, економічні системи, методологічні принципи, флуктуація, інтеграція, парадигма, транскордонне співробітництво, дифузійно-втягувальна інтеграція, кооперація.